

9.

CSALÁDSZERKEZET

Földházi Erzsébet

FŐBB MEGÁLLAPÍTÁSOK

- 2005-ben 2 millió 32 ezer házaspáros típusú családból¹ álló háztartás^F volt – az összes háztartás 55 százaléka –, amelyben 6 millió 122 ezren éltek. 15 évvel korábban még 59 százalékot tett ki ilyen háztartások aránya.
- Az egyszemélyes háztartások aránya 1990 és 2005 között 24 százalékról 29 százalékra nőtt, 2005-ben 1 millió 163 ezer háztartás tartozott ebbe a típusba.
- Az egyszemélyes háztartások száma 1990-ben 946 ezer volt, 2005-ben közel 1 millió 163 ezer. Az egyedül élők kétharmada nő.
- A 30–39 évesek élnek legkisebb arányban egyszemélyes háztartásban, legnagyobb arányban pedig a 70 évesek és idősebbek.
- Az egyedül élők túlnyomó része özvegy nő, őket követik a nőtlen férfiak, a hajadon

nők, majd az elvált nők, az elvált férfiak; a házások képviselik a legkisebb részarányt.

- A *családokon*^F belül a házaspáros családok aránya ugyanebben az időszakban 80 százalékról 71 százalékra mérséklődött, az élettársi kapcsolatban élők 1990-es 5 százalékos aránya folyamatosan növekedve 2005-re megháromszorozódott.
- Az egyszülős családok aránya 15,6 százalékról 16,8 százalékra növekedett, s ezen belül 80 százalékról 87 százalékra emelkedett az anya–gyermek típusú egyszülős családok aránya.
- Az élettársi kapcsolatban élők között nagyobb arányban vannak gyermektelenek, mint a házaspárok között, és kisebb a kétgyermekesek aránya is.
- A gyermekes családok közül a házaspárok nevelik a legtöbb gyermeket, az élettársi kapcsolatban élők kevesebbet, őket a gyermeküket egyedül nevelő anyák követik, s a legkevesebb gyermeket az egyedülálló apák nevelik.
- 2001-ben az egyévesnél fiatalabb gyermekek 11,3 százaléka élt egyszülős családban, a 14 évesek közül már 18,4 százalék. A 14 évesek több mint kétharmada két vér szerinti szülővel élt.
- 2005-ben az összes család 6 százaléka volt olyan egyszülős család, amelyben legalább egy 15 éven aluli gyermeket neveltek.

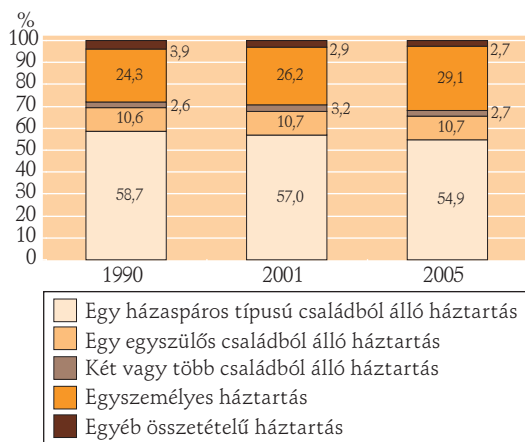
¹ A házaspáros típusú család lehet házaspár gyermekkel vagy gyermek nélkül, illetve élettársi kapcsolatban élő pár gyermekkel vagy gyermek nélkül. A házaspáros család házasságban élő pár gyermekkel vagy gyermek nélkül.

HÁZTARTÁSOK ÉS CSALÁDOK

A családok különböző típusú háztartásokban élnek. Egy vagy több család is alkothat háztartást, és vannak nem család-háztartások, ilyen például az egyszemélyes háztartás. A családszerkezet megismeréséhez tehát hozzátartozik a háztartások vizsgálata.

Az 1990-es népszámláláskor 3 889 532 háztartás volt Magyarországon, 2001-ben 3 862 702, 2005-ben pedig 4 001 976. A háztartások összetételének alakulását jellemző tendencia, hogy csökken azoknak a háztartásoknak az aránya, amelyekben (egy) házaspár vagy élettársi kapcsolatba élő pár él, stagnál az egyszülős családból állóké, az egyszemélyes háztartások aránya pedig nő. 2005-ben ez utóbbiakban élt az össznépesség 11,5 százaléka, a háztartások 29,1 százaléka volt egyszemélyes. Az egyszemélyes és az egycsaládos háztartások együttesen az összes háztartás közel 95 százalékát teszik ki, vagyis egyre ritkább, hogy több család, vagy több – nem családot alkotó – személy éljen „egy fedél alatt” (1. ábra).

1. ábra. A háztartások összetételének alakulása

Forrás: KSH (2004); KSH (2006).

KI MOSOGAT? – CSALÁDI SZEREPEK ÉS HÁZTARTÁSI MUNKAMEGOSZTÁS

A háztartási munkák jelentős részét a nők végzik, különösen azokat, amelyek napi rutinfeladatot jelentenek, mint a főzés, a mosogatás és a takarítás. Magyarországon a nemek közötti hagyományos szerepmegosztás általánosan elfogadott. Más országokkal összehasonlítva – Németország, Franciaország és Oroszország – a magyar nők végzik a legtöbb házimunkát, amelyből a férfiek meglehetősen csekély mértékben vesznek ki részüket. A legkedvezőbb helyzetben e tekintetben a diplomás nők vannak, családjukban a feladatok megosztása a francia diplomás családokéhoz hasonlít. A magyar nők átlagosan 3,3-szer nagyobb részt vállalnak az otthoni feladatokból, mint férjük vagy élettársuk (a vizsgált négy ország közül a Kelet-Németországban élőknel a legkisebb ez az arány, 2,3-szeres). A tradicionális szemlélet következménye az is, hogy e tények ellenére a háztartási munkák megosztása miatti konfliktus éppen a magyar családokban a legritkább.

Mindegyik vizsgált országban jellemző, hogy a fiatalabb párok körében magasabb a közösen végzett házimunkák aránya, és egalitáriusabb a munkamegosztás, míg az idősebbek körében több feladat hárul a nőkre. A kereső tevékenység csak kismértékben befolyásolja a háztartási munkamegosztást. A párkapcsolat típusa szerint lényeges különbségek mutatkoznak: a házasságban élő nők jóval több házimunkát végeznek, mint azok, akik élettársi kapcsolatban élnek.

Forrás: Pongrácz – Murinkó (2009).

Miközben a háztartások száma – alapvetően az egyszemélyes háztartások szaporodása következtében – növekedett, a család-háztartások és a benne élők létszáma 2001 és 2005 között csökkent. 2001-ben a ház-

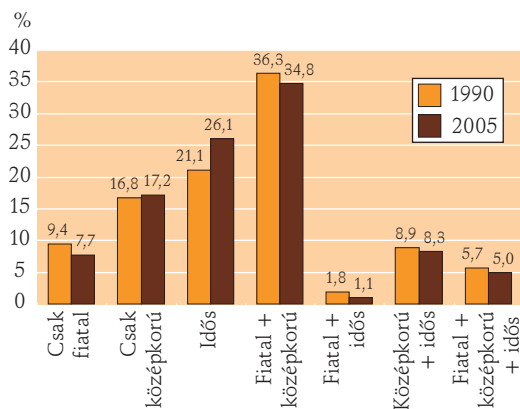
párok alkotta családok átlagos nagysága 3,18 fő volt, négy évvel később már csak 3,14. Az élettársi kapcsolatban élők családnagysága ennél nagyobb mértékben, 2,98 főről 2,87-re csökkent. Az egy szülő gyermekkel típusú családok száma növekedett ugyan, de átlagos létszámuk szintén csökkent, vagyis minden gyermekes háztartásban kevesebb gyermeket nevelnek a szülők.

A népesség öregedése a háztartásokban élők korösszetételében is megmutatkozik, az elmúlt évtizedekben folyamatosan csökkent a fiatalok, és nőtt az idősek száma.² Az 1990. évi 37,5 százalékról 2005-re 40,4 százalékra emelkedett azoknak a háztartásoknak az aránya, ahol legalább egy időskorú élt. A legnagyobb számbeli gyarapodást a csak időskorúakból álló háztartások mutatták, 15 év alatt öt százalékpontos növekedéssel. Minden olyan háztartástípusnak, amelyben fiatalok is élnek, mérséklődött a részaránya, ami a csökkenő születésszám nyilvánvaló következménye. Ezen belül feltűnő a csak fiatalokból álló háztartások hányadának visszaesése, részben az önálló otthonteremtés nehézségei, részben – ettől nem függetlenül – családalapítás halogatása következtében (2. ábra).

2005-ben 2849 ezer családban 8212 ezer személy élt, a népesség 81,4 százaléka. A családok száma 1990 és 2005 között folyamatosan, összességében 48 ezer családdal csökkent, és az összetételük jelentős átalakuláson ment keresztül (3. ábra).

Míg 1970-ben a családok 90 százaléka házaspáros típusú volt, 1990-től ez az arány 83–85 százalékra mérséklődött, és ezen belül folyamatosan nőtt, 1990 és 2005 között megháromszorozódott az élettársi kapcsolat aránya. Bár az élettársi kapcsolat egy-

2. ábra. A háztartások korösszetétel, 1990, 2005

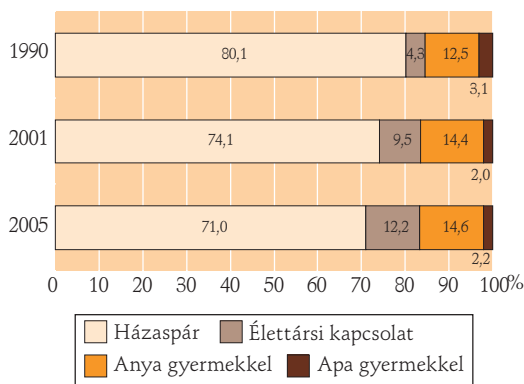

Forrás: KSH (2004); KSH (2006).

re elfogadottabbá válik, a népesség túlnyomó többsége házaspáros családban él.

Az egyszülős családok aránya kissé emelkedett, 1990-ben a családok 15,6 százaléka volt egyszülős, 2005-ben 16,8 százaléka. Ezen belül a döntő többséget az anya gyermekével/gyermekkel együttélés alkotja, 1990-ben 80 százalékot, 2001-ben 88, 2005-ben 87 százalékot tett ki.

3. ábra. A családok összetételének alakulása

Forrás: KSH (2004); KSH (2006).

² A háztartástagok életkori besorolásánál a 0–29 évesek számítanak fiataloknak, a 30–59 évesek középkorúaknak, és a 60+ évesek időseknek.

A népesség háztartástípus szerinti megoszlása jelentős különbségeket mutat az Európai Unión belül (1. táblázat). A 27 tag-

1. táblázat. A válaszadók háztartástípus, életkor és országcsoport szerinti összetétele, 2007 (%)

Háztartástípus	EU27			EU15			A 2004-ben és később csatlakozott 12 ország		
	18–34	35–64	65+	18–34	35–64	65+	18–34	35–64	65+
	éves								
Egyszemélyes háztartás	18	11	34	20	12	34	12	9	34
Egy szülő gyermekkel	6	7	7	6	6	5	6	8	15
Házaspár vagy élettársak	26	24	49	27	25	52	19	19	36
Pár 16 éven aluli gyermekkel	50	31	–	47	33	–	63	27	–
Pár csak 16 éven felüli gyermekkel	–	27	10	–	24	9	–	37	15

Forrás: European Quality of Life Survey, 2007.

állam átlagában az emberek 37 százaléka él olyan háztartásban, amelyben szülők és gyermekek együtt található. Az össznépeség negyede párjával, de gyermek nélkül él. Minden hatodik személy egyedül él a háztartásában. Ez az arány magasabb az EU15-ben (16 százalék), mint a 2004-ben és később csatlakozott 12 országban (11 százalék).

Az Európai Unió országaiban 2007-ben a fiatalok (18–34 évesek) háromnegyede párkapcsolatban élt, gyermekkel vagy anélkül, a középkorúak (35–64 évesek) körében már négyötöd ez az arány és az idősek (65 évesek és idősebbek) között is közel 60 százalék. Minden harmadik idős ember élt egyedül, ha született is gyermeke, azok többsége már önálló életet kezdett, és sokan megözvegyültek. A fiatalok körében 18 százalék az egyedül önálló háztartást vezető aránya. Ők azok, akik még vagy már nem laknak együtt a párjukkal, vagy nincs és nem is volt párkapcsolatuk.

A 12 új tagállam számottevő eltérést mutat az EU15 országaitól aszerint, hogy a három generáció milyen típusú háztartásban illetve családban él. Ezekben az országokban jóval kisebb arányban élnek a fiatalok egyedül, többek között azért, mert az önálló életkezdéshez szükséges felté-

teleket nehezebben tudják megteremteni, mint az EU15 országaiban élő kortársaik. Ha viszont tartós párkapcsolatot létesítettek, hamarabb vállalnak gyermeket: 63 százalékuknak van 16 éven aluli gyermeke, szemben az EU15 47 százalékos átlagával. Ezekből a helyzetekből adódóan a középkorúak nagyobb arányban nevelnek 16 éven felüli gyermekeket, és az idősek is sokkal gyakrabban laknak együtt gyermekükkel. Az egyedül élő idősek arányában nincs különbség, ám az új tagállamokban jóval ritkább a kettesben élő idős (házaspár).

HÁZASPÁROS ÉS EGYSZÜLŐS CSALÁDOK

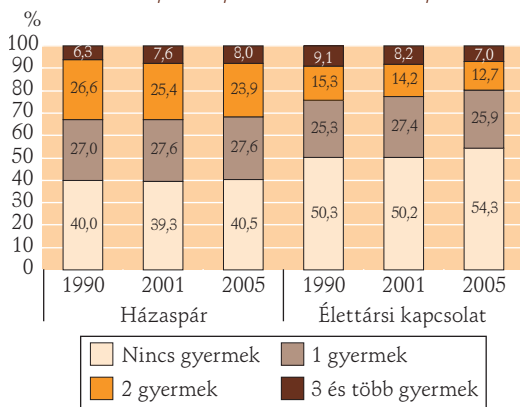
A házaspáros típusú családok házaspárokat vagy élettársi kapcsolatban élőket tartalmaznak. 1990-ben a házaspáros típusú családok 5 százalékában éltek élettársak. A házassodási kedv csökkenésével és az élettársi kapcsolatok elterjedésével 2001-re ez az arány megkétszereződött, 2005-re megháromszorozódott.

A házaspárok és az élettársi kapcsolatban élők gyermekszáma lényeges eltérést mutat. Ami a házaspárokat illeti, a gyermektelenek (40 százalék) és az egygyerme-

kések (valamivel egynegyed fölött) részaránya 1990 és 2005 között lényegében változatlan maradt. A többgyermekesek között következett be némi átrendeződés: a kétgyermekesek aránya 26,6 százalékról három százalékponttal csökkent, a három- és többgyermekeseké 6,4 százalékról másfél százalékponttal nőtt.

Az élettársi kapcsolatban élők között magasabb (50 százalék) volt a gyermektelen párok aránya a két utolsó népszámlálás idején, és ez 2005-re tovább (54 százalékra) emelkedett. Az egygyermekesek aránya a házaspáros családokéhoz hasonlóan 25–27 százalék. A többgyermekesek aránya 1990-ben még 24,4 százalék volt, 2005-ben már csak 19,8 százalék (4. ábra).

4. ábra. A házaspáros típusú családok családtípus

és gyermekszám szerint

Forrás: KSH (2004); KSH (2006).

A házaspárok tehát átlagosan több gyermeket nevelnek, mint az élettársi kapcsolatban élők. A házaspárok átlagos gyermekszáma 100 családra vonatkoztatva mindhárom vizsgált évben 100 fölött volt, az élettársi kapcsolatban élőké kevesebb és folyamatosan csökkent, 1990 és 2005 között 89 gyermegről 76 gyermekre. A gyermektelen élettársi kapcsolatok arányának növe-

KI A GYERMEK?

Az egyszülős családok szociológiai értelemben olyan családi együttest jelentenek, amikor az apa vagy anya él együtt kiskorú, vagy legalábbis eltartott gyermekével. A statisztikai értelmezés szerinti egyszülős családok ennek nem feltétlenül felelnek meg, mert a gyermek fogalmát az előbbtől eltérően használják. A 2001-es népszámlálás során gyermeknek tekintették azt, aki „a férj, feleség, élettárs vagy apa, anya családi állású személyek (akár házasságon kívül született) gyermeke, ha nem alkot önálló családot, függetlenül életkorától, családi állapotától és attól, hogy van-e saját megélhetési forrása”.

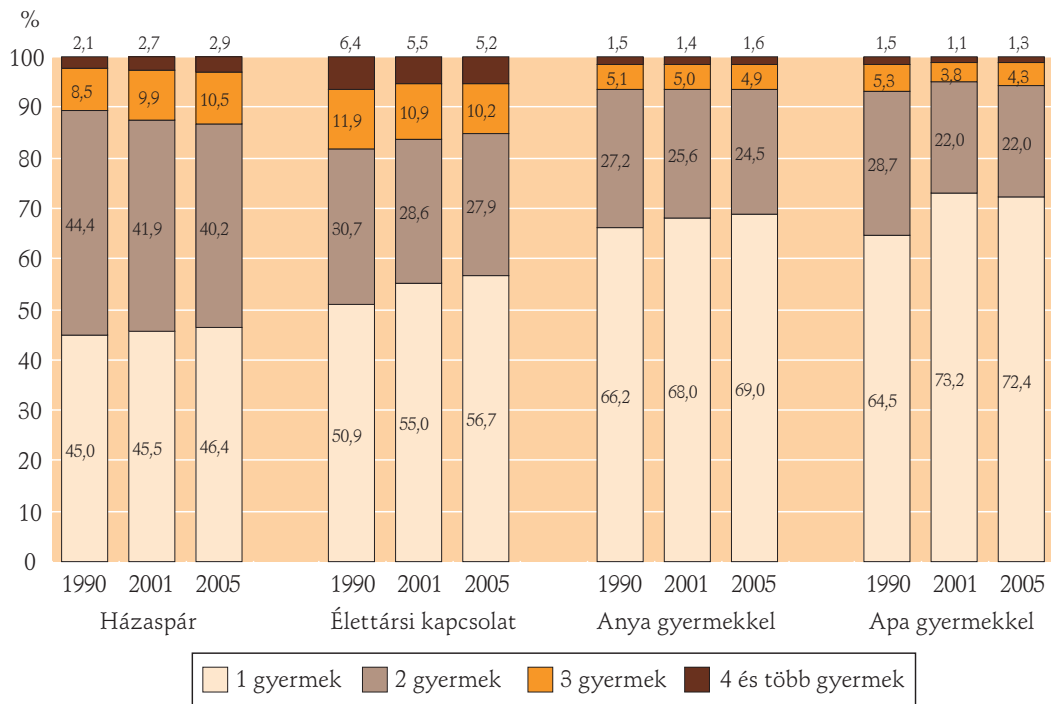
Az egyszülős család – a statisztikai definíció szerint „egy szülő (anya vagy apa) nőtlen, hajadon gyermekkel” – esetében tehát az előbbi gyermek-fogalom csak egy pontos szűkül, mégpedig a családi állapot tekintetében. A gyermek státusz azonban a társadalomban – a vérségi köteléken kívül – életkorhoz is kapcsolódik, továbbá azt is feltételezi, hogy a szülők tartják el a gyermeket. A statisztikában használatos gyermek-fogalom ezeket figyelmen kívül hagyja, így fordulhat elő, hogy az egyszülős családok között szerepel a hatvan éves fiával együtt élő nyolcvan éves anya, ahol esetleg a fia többszöri együttélést követően – amelyekből akár gyermek is született – költözött vissza a szülői házba. A statisztikai adatokban szereplő egyszülős családok tehát nem azonosak a szociológiai értelemben vett egyszülős családokkal, annál tágabb kört ölelnek fel.

Forrás: KSH (2004); KSH (2006).

kedése összefüggésben lehet azzal, hogy a fiatalok szívesen választják az együttélést a párkapcsolat első szakaszában.

A gyermekes családok körében az egyszülős családokban magasabb az egygyermekesek és alacsonyabb a két- és többgyermekesek aránya, mint a házaspáros típusú

5. ábra. A gyermeketes családok család típus és gyermekszám szerint

Forrás: KSH (2004); KSH (2006).

családokban (5. ábra). Az élettársi kapcsolatban élők körében magasabb az egygyermekesek aránya, mint a házaspáros családokban, de nagyobb a három- és többgyermekesek aránya is. A két családtípusban a háromgyermekesek aránya kiegyenlítődött a másfél évtized során, a négy- és többgyermekeseké az élettársi kapcsolatban élőknel az 1990-es évben még háromszorosa volt a házaspáros családokénak, 2005-re kétszerre csökkent az a különbség.

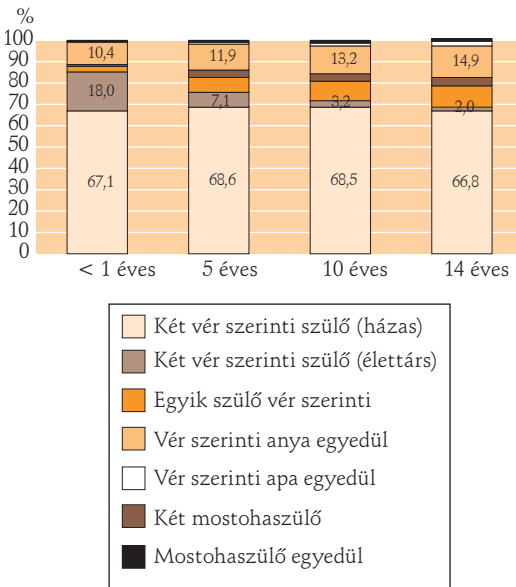
A családstruktúra alakulásának vizsgálata kiemelten fontos a gyermekek szempontjából, mégpedig elsősorban aszerint, hogy egy- vagy kétszülős családban nevelkednek, illetve hogy életük mely szakaszában milyen típusú családban élnek. A 2001-es magyarországi népszámlálás lehetőséget adott a gyermekek helyzetének feltérképezésére a velük élő szülő(k) státusa szerint.

Spéder (2006) tanulmányában négy életkori csoportot mutat be: az egy éven aluliakat, az ötéveseket, a tízéveseket és a 14 éveseket (6. ábra).

2001-ben az egyévesnél fiatalabb gyermekek 11,3 százaléka élt egyszülős családban, a 14 évesek között már 18,4 százalékos az arány. Az egyszülős családban nevelkedést 14 éves koráig ennél több gyermek tapasztalja meg, hiszen a kisgyermek korban egyszülős családban élő szülei találhatnak új társat, és így ismét kétszülössé válik a család.

A válások magas száma és az a tény, hogy az élettársi kapcsolatok még a házasságoknál is bomlékonyabbak, változást okoz a kétszülős családok szerkezetében: csökken a mindkét vér szerinti szülővel

6. ábra. Különböző életkorú gyermekek megoszlása a velük élő szülő(k) száma, és a gyermekhez való viszonya szerint, 2001

Forrás: Spéder, 2006a: 2.

együtt élők aránya, és nő az egy édes és egy mostohaszülővel élőké. A csecsemők döntő többsége (85,1 százalék) két vér szerinti szülőjével él, a 14 éveseknek már csak valamivel több, mint kétharmada (68,8 százalék). Kétszülős családban, de egy édes és egy mostohaszülővel él az egy év alatti gyermekek 2,7 százaléka, az 5 éveseknek már 7,1, a 10 évesek 9,3 és a 14 évesek 9,7 százaléka.

A gyermekek nagy többsége továbbra is családban születik, és együtt élő szülei nevelik fel őket, ám a szülők egymáshoz fűződő viszonyának megváltozása egyre több gyermek életében hoz fordulatot, s ennek révén különböző, többé-kevésbé bonyolult családszerkezetet tapasztalnak meg.

Az egyszülős családi állapot általában átmeneti helyzet a családok és a gyermekek életében, érdemes tehát megvizsgálni azt a kérdést, hogy a gyermekek vajon

mekkora valószínűséggel tapasztalják meg ezt a helyzetet életük során, és ez mekkora részét teszi ki gyermekevéveiknek.

Az 1970-es és az 1980-as években az egyszülős családba kerülés esélyei meglehetősen különbözőek voltak az európai országok között. A 15 évesnél fiatalabbak körében Olaszországban volt a legalacsonyabb (9 százalék), Lettorszában a legmagasabb (44 százalék) (2. táblázat). Magyarországon eddig az életkorig minden negyedik gyermek megtapasztalta az egyszülős családi létet. Nagyon valószínű, hogy ez az arány azóta növekedett. Az egyszülős családban átlagosan eltöltött idő 15 éves kor alatt kevesebb, mint félév (Olaszország) és több mint két év között változik, Magyarországon egy év, két hónap és 12 nap. A gyermekek tehát gyermekkoruk döntő részét kétszülős

2. táblázat. Az egyszülős családi helyzetet 15 éves kor előtt megtapasztalt gyermekek aránya és ebben a helyzetben eltöltött idő

Ország	Az érintett gyermekek aránya (%)	Az érintett idő aránya (%)
Olaszország	9	3
Spanyolország	13	4
Szlovénia	15	6
Belgium (Flandria)	17	5
Lengyelország	18	9
Finnország	22	8
Magyarország	24	8
Norvégia	26	7
Csehország	29	8
Litvánia	29	10
Franciaország	31	11
Nyugat-Németország	34	12
Svédország	34	12
Ausztria	34	12
Lettország	44	15

Forrás: Spéder (2006a).

családban élnek le, ez azonban nem ad okot optimizmusra. Egyrészt a család felbomlása akkor is messzemenő következményekkel járhat, ha az egyszülős állapot csak rövid ideig áll fenn; másrészt, ha két szülővel, de köztük egy vagy két nevelőszülővel nevelkedik a gyermek, ez rendszerint kedvezőtlenebb, mintha vér szerinti szülővel volna.

EGYEDÜL ÉLŐK

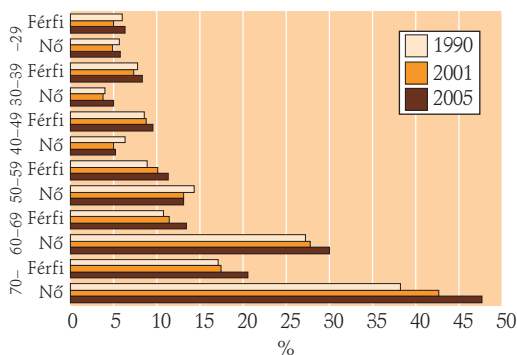
A családok és a családban élők száma és aránya 1990 óta folyamatosan csökken, és növekszik az egyedül élők száma és aránya. Az egyszemélyes háztartások aránya 1990 és 2005 között 24 százalékról 29 százalékra emelkedett. Számuk 1990 és 2001 között 64 ezerrel, a következő négy évben pedig csaknem 150 ezerrel nőtt. A háztartások átlagos nagysága is csökkent, nagyrészt szintén a népesség öregedése és a termékenység csökkenése következtében. 2005-ben már hasonló volt az egyszemélyes és kétszemélyes háztartások aránya. A nagyobb létszámú háztartások száma és aránya folyamatosan csökkent. 1990-ben 100 háztartásban még 260-an éltek, 2005-ben már csak 247-en.

Az egyedül élők között 1990-ben, 2001-ben és 2005-ben is 35 százalék körül volt a férfiak részesedése, és 65 százalék körül a nőké. A nők – a férfiaknál hosszabb átlagos élettartamuk miatt – sokkal gyakrabban özvegyülnek meg, és ezáltal maradnak egyedül.

Az egyszemélyes háztartások a fiatalok szülői házból való elköltözésével, illetve az idősebbek körében a társ halála következtében alakulnak ki. Az utóbbi eset a gyakoribb és tartósabb, mivel a fiatalok kirepülése a szülői házból előbb-utóbb tartós párkapcsolat kialakításával jár, tehát ők viszonylag

ritkán és kevés ideig élnek egyedül. A 30 év alatti férfiak és nők még hasonló arányban élnek egyedül, 30 és 49 éves kor között a férfiak aránya a nagyobb (7. ábra), mivel ők a nőknél valamivel idősebb életkorban teremtenek párkapcsolatot, illetve válás esetén ritkábban marad náluk a gyermek. 50 éves kor felett látványossá válik a férfiak magasabb halandósága. Az életkor előrehaladtával a nők egyre nagyobb arányban maradnak egyedül egyszemélyes háztartásban, és így nő a különbség a férfiak és a nők között: 1990-ben az 50–59 éves nők 14 százaléka, a férfiak 9 százaléka élt egyedül, a 60–69 éveseknél 27 és 11 százalék a megfelelő arány, míg a 70 éves és idősebbeknél 17 és 38 százalék. 1990 és 2005 között a legidősebb korcsoportnál látjuk a legnagyobb változást, elsősorban a nőknél: másfél évtized alatt több mint 9 százalékponttal emelkedett a 70 éves és idősebb nők körében az egyedül élők aránya.

7. ábra. Az egyszemélyes háztartásban élő férfiak és nők aránya az adott korcsoporton belül

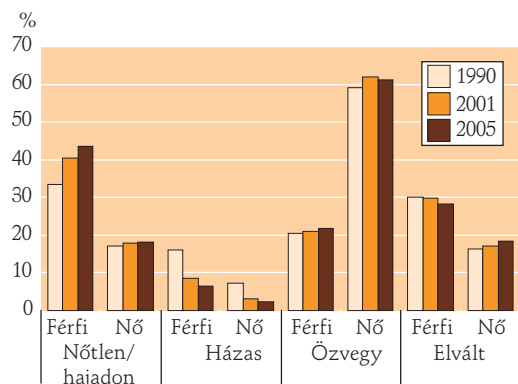
Forrás: KSH (2004); KSH (2006).

Nemcsak az egyszemélyes háztartások száma nőtt, hanem a bennük élő férfiak és nők száma is egyre több, a házások kivételével. Ők egyébként is a legkisebb létszámú csoportot alkotják az egyedül élők között (8. ábra). Az egyszemélyes háztartásban

élők között legnagyobb számban és arányban (40 százalék körül) özvegy nőket találunk, mivel a nők várható élettartama magasabb, mint a férfiaké, ezért idős korban sok nő marad egyedül. Az özvegy férfiak az özvegy nőknek csupán töredékét teszik ki: 1990 és 2005 között egyötödét-egyhatodát. Az egyedül élők között több a nőtlen férfi, mint a hajadon nő, az elváltaknál – 1990 kivételével – éppen fordítva, a nők száma magasabb.

8 ábra. Az egyszemélyes háztartásban élők összetétele nem és családi állapot szerint

Forrás: KSH (2004); KSH (2006).

FOGALMAK

A *család* a házastársi vagy élettársi, illetve vérségi kapcsolatban együtt élők legszűkebb köre. A család lehet: házaspár típusú, ezen belül házaspár nőtlen, hajadon gyermekkel vagy gyermek nélkül; élettársi kapcsolatban együtt élő két személy nőtlen, hajadon gyermekkel vagy gyermek nélkül; és egy szülő (apa vagy anya) nőtlen, hajadon gyermekkel.

Közös háztartásba az olyan együtt lakó személyek tartoznak, akik egy lakásban vagy annak egy részében laknak, a létfenntartás (pl. étkezés, napi kiadások) költségeit – legalább részben – közösen viselik. Az előbbieket teljesülése esetén

sem minősülnek egy háztartásban élőknek az ugyanabban a lakásban lakó személyek, ha önálló lakáshasználati jogcímük van. A tulajdonos, illetve a bérlő az albérlőjével, ágybérlőjével soha nem alkot közös háztartást, utóbbiak (ha családot alkotnak, családtagjaikkal együtt) mindig külön háztartásba tartoznak.

Ha a háztartás egy családból áll, a család és a háztartás lényegében azonos, a háztartás *egycsaládos*. Az egycsaládos háztartás a családtól abban különbözik, hogy a családdal együtt élő rokon vagy nem rokon személyeket (ide értve a családdal élő állami gondozott gyermekeket is) a családtagok száma nem, a háztartás tagjainak száma viszont tartalmazza. Ha több család vezet közös háztartást, a háztartás *többcsaládos*. A két vagy több családból álló háztartások tagjainak száma – hasonlóan az egycsaládos háztartásokhoz – a háztartást alkotó családok tagjainak számán kívül magába foglalja a családokkal élő, de külön családot nem alkotó személyek számát is. Az egy vagy több családot magába foglaló háztartás az ún. *családháztartás*.

Azt a háztartást, ahol nem alakul ki család, *nem családháztartásnak* nevezzük. Ezek a következők: *egyszemélyes háztartás*, amikor a háztartást egyetlen személy alkotja; *egyéb összetételű háztartás*, amelyben csak családot nem képező személyek élnek (ez utóbbi lehet: együtt élő, de családot nem alkotó rokon személyek (pl. testvérek, csak házias és/vagy volt házias gyermekével egyedül élő apa vagy anya, az egyik nagyszülő bármilyen családi állapotú unokájával; nem rokon személyek háztartása (pl. barátok); családot nem alkotó rokon személyekből és a velük élő nem rokon személyekből álló háztartás (pl. két testvér és a barátaik).

HONLAPOK

www.demografia.hu – KSH Népszéstudományi Kutatóintézet

www.ksh.hu – Központi Statisztikai Hivatal

www.nepszamlalas.hu – 2001. évi népszámlálás

www.mikrocenzus.hu – 2005. évi mikrocenzus

www.eurofound.europa.eu.hu – European quality of Life Survey

IRODALOM

- ANDORKA R. (2006): *Bevezetés a szociológiába*. Második javított és bővített kiadás. Szerk.: Spéder Zs. Osiris: Budapest.
- DOBOSSY I.–S. MOLNÁR E.–VIRÁGH E. (2003): *Öregedés és társadalmi környezet*. KSH NKI Műhelytanulmányok 3, Budapest.
- GÁBOS A.–KOPASZ M. (2008): Demográfiai folyamatok és következményeik az Európai Unióban. In: Kolosi T. – Tóth I. Gy. (szerk.): *Társadalmi Ríport 2008*: 131–147.
- KAPITÁNY B.–SPÉDER ZS. (2004): *Szegénység és depriáció. Társadalmi összefüggések nyomában*. KSH NKI Műhelytanulmányok 4, Budapest.
- KSH (2004): *Népszámlálás 2001. 19. kötet: Családtípusok, családformák*. KSH: Budapest.
- KSH (2006): *Mikrocenzus 2005. 5. kötet: Háztartástípusok, családformák*. KSH: Budapest.
- PONGRÁCZ TNÉ–SPÉDER ZS. (2003): „Élettársi kapcsolat és házasság – hasonlóságok és különbségek az ezredfordulón”, *Szociológiai Szemle* 4: 55–75.
- PONGRÁCZ TNÉ–SPÉDER ZS. (2002): Párkapcsolatok az ezredfordulón. In: Spéder Zs. (szerk.): *Demográfiai folyamatok és társadalmi környezet: Életünk fordulópontjai*. KSH NKI Műhelytanulmányok 1, Budapest.
- PONGRÁCZ TNÉ–MURINKÓ L. (2009): Háztartási munkamegosztás. Azonosságok és különbségek Európában. In: Nagy I. – Pongrácz Tné (szerk.): *Szerepváltozások 2009. Jelentés a nők és férfiak helyzetéről*. TÁRKI – Szociális és Munkaügyi Minisztérium, Budapest.
- S. MOLNÁR E.–PONGRÁCZ TNÉ (2000): Kísérlet a „tradícióörző” és az attól elszakadó, „modernizálódó” családi értékek empirikus vizsgálatára. In: Spéder Zs.–Tóth P. P. (szerk.): *Emberi viszonyok*. Andorka Rudolf Társadalomtudományi Társaság–Századvég, Budapest: 52–79.
- SPÉDER ZS. (2006a): „Párkapcsolatok és gyermekesok”, *Korfa* 1: 1–2.
- SPÉDER ZS. (2006b): „Az európai családformák változatossága. Párkapcsolatok, szülői és gyermeki szerepek az európai országokban az ezredfordulón”, *Századvég* 3: 3–44.
- Tomka B. (2000): „Társadalmi integráció a 20. századi Európában: Magyarország esete”, *Századvég* 17: 3–40